

складова природоохоронної діяльності в галузі спорту; забезпечення екологічної безпеки як складової природоохоронної діяльності в сфері фізичної культури і спорту; екологічна реабілітація екосистем, які використовуються в спорті та в фізичній культурі; екологічний менеджмент як ринкова система керування (управління) природоохоронною діяльністю в галузі фізичної культури і спорту; екологічне (природоохоронне) інспектування у фізкультурно - спортивній галузі.

Висновки

1. Екологія фізичної культури і спорту повинна стати складовою системи екологічної освіти у ВУЗах фізичного виховання і спорту України.
2. В методологічному контексті екологію фізичної культури і спорту необхідно включити як складову (додаток) до курсу викладання дисципліни «Основи екології» (як базової дисципліни) у ВУЗах фізичного виховання і спорту України.
3. В навчальних програмах з дисципліни «Основи екології» необхідно навести, що екологія фізичної культури і спорту є складовою системи екологічної освіти у ВУЗах фізичного виховання і спорту України, а її основною метою як науки та сфери практичної діяльності є екологізація всієї фізкультурно-спортивної діяльності.

Література

1. Басков А.Я. Методология научного исследования / А.Я. Басков, Н.В. Туленков. – К.: МАУП, 2004. – 215 с.
2. Бобро Е. Теоретико - методологические подходы преподавания общемедицинских и экологических знаний в педагогических высших учебных заведениях / Е. Бобро, В. Коджебани // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. – 2016. - №3(57). – С.55 - 62.
3. Левандо В.А. Экология спорта как раздел спортивной науки. Механизм развития эндоекологических патогенных факторов при спортивной деятельности / В.А. Левандо, Л.А. Калинин, Б.А. Емельянов // Вестник спортивной науки. - 2011. - №2.- С.50-54.
4. Полиевский С.А. Спортивная экология: учебник (бакалавриат) / С.А. Полиевский. – М.: Изд-во «ИНФРА-М», 2017. – 256 с.
5. Привалова Н.М. Преподавание экологии в технологическом университете / Н.М. Привалова, Е.Б. Крицкая, Ж.В. Капустянская, А.А. Процай // Успехи современного естествознания. – 2007. - №3. – С.60 - 61.
6. Про концепцію екологічної освіти в Україні. Рішення Колегії МОН України №13/6-9 від 20.12.2001 // Інформаційний збірник МОН України. – 2002. - №7. - С.3.
7. Цыганенко О. Научные основы концепции экологической безопасности спортивной деятельности в олимпийских видах спорта / О.Цыганенко, Н.Склярова, Л. Путро, Л. Оксамитна // Наука в олимпийском спорте. – 2009. - №1. – С.55 - 61.
8. Цыганенко О.И. Экология физической культуры и спорта как наука и перспективы ее преподавания в вузах физического воспитания и спорта / О.И. Цыганенко, Н.А. Склярова // Физическое воспитание студентов. – 2012. - №5. – С.109 - 114.
9. Цыганенко О.І. Проблема підготовки фахівців з екології для фізкультурно - спортивної галузі. Шляхи вирішення / Цыганенко О.І., Першегуба Я.В., Склярова Н.А., Оксамитна Л.Ф. // Науковий часопис Національного педагогічного університету ім. М.П. Драгоманова. – Серія 15. «Науково – педагогічні проблеми фізичної культури» / Фізична культура і спорт. – 2016. - Вип. 3(72)16. – С.152 – 156.
10. Berdus M. G. Sports ecological education and ecological sports / M G Berdus// Modern Olympic sports for all. - Warsaw, 2002. - P. 236 – 237.
11. Liberman M. Ecological management /M Liberman. –Cambridge: Cambridg university press. – 2004. - 207 p.
12. Olympic Games Impact (OGI) Study for the 2010 Olympic and Paralympic Winter Games. Pre - Games Results Report. – 2009. - 193 p.
13. The use of risk analysis to support dam safety decisions and management / Trans. of the 20-th Int. Congress on Large Dams Vol. 1. Q76. Beijing-China, 2000. – 896 p.
14. Niemelä J., Saarela S.-R., Söderman T., Kopperoinen L., Yli-Pelkonen V., Väre S., Kotze D. J. Using the ecosystem services approach for better planning and conservation of urban green spaces: a Finland case study // Biodivers. Conserv. 2010. — Vol. 19. — P. 3225—3243.
15. Ricotta C., La Sorte F. A., McKinney M. L., Pyšek P., Klotz S., Rapson G. L., Celesti-Grapow L., Thompson K. Phytoecology of urban alien floras. Journ. of Ecology, 2009. Vol. 97. Iss. 6, P. 1243—1251.

Ярмолюк О.В., Бойко Д.М.

Національний університет фізичного виховання та спорту України

ЕКОЛОГІЧНА ПЕРИОДИЗАЦІЯ СУЧАСНОГО ОЛІМПІЙСЬКОГО РУХУ

Здійснено тематичний аналіз статей в офіційних виданнях МОК, присвячених проблемі охорони довкілля при проведенні Ігор Олімпіад та зимових Олімпійських ігор. На основі даних контент-аналізу визначені кількісні та якісні показники висвітлення природоохоронної діяльності в офіційному виданні МОК «Олімпік ревію», що дозволило визначити нові тенденції в природоохоронній діяльності суб'єктів олімпійського спорту. Визначено новий етап в екологічній періодизації сучасного олімпійського руху та надано характеристику загальним рисам, притаманним кожному з зазначених етапів.

Ключові слова: екологічна періодизація, Олімпійські ігри, сучасний олімпійський рух.

Ярмолюк Е.В., Бойко Д.М. Экологическая периодизация современного олимпийского движения. Проведен тематический анализ публикаций в официальных изданиях МОК, посвященных проблемам охраны окружающей среды при проведении Игр Олимпиад и зимних Олимпийских игр. На основе данных контент-анализа определены

количественные и качественные показатели освещения природоохранной деятельности в официальном издании МОК «Олимпик ревью», что позволило выявить новые тенденции в природоохранной деятельности субъектов олимпийского спорта. Определен новый этап в экологической периодизации современного олимпийского движения и дана характеристика общим чертам, свойственным каждому этапу.

Ключевые слова: экологическая периодизация, олимпийские игры, олимпийское движение.

Yarmoliuk O.V., Boyko D.M. Environmental periodization of modern Olympic movement. A thematic analysis of issues devoted to the environment and the Olympics published in the IOC's official journal was conducted. Quantitative and qualitative indicators of environmental protection activity highlighted in the Olympic Review issue published from 1894 to 2016 were determined based on the content analysis, which made it possible to identify new trends in the environmental activities of the Olympic structures. According to a study, it is possible to identify six stages in environmental periodization of the modern Olympic movement. They are the following: 1st period is called 'environmentally sound Olympic' – hosting I - XI Games of the Olympiad since 1896 to 1936; 2nd period – 'environmentally adverse Olympics' – hosting Games of the XIV Olympiad to Games of the XX Olympiad since 1948 to 1972; 3rd period is called 'environmentally negative Olympics' – hosting Games of the XXI Olympiad to Games of the XXV Olympiad since 1976 to 1992; 4th period – 'environmentally friendly Olympics' – hosting the Games of the XXVI Olympiad to Games of the XXVIII Olympiad since 1996 to 2004, and the 5th stage is called 'environmentally positive Olympics' – hosting the Games of the XXVIII Olympiad to Games of the XXIX Olympiad since 2004 to 2008. A new 6th stage in the ecological periodization of modern Olympic movement has been determined, it is called 'sustainable Olympics' since the XXI Winter Olympics in 2010 till nowadays. The main orientation of the Games will consist not in prevention of negative consequences, but in the improvement of the existing environment. It will be the basis of harmonious coexistence of human being and nature.

Key words: ecological periodization, Olympics, modern Olympic movement.

Актуальність. Розвиток спорту супроводжується посиленням впливу на екологію. Загальною рисою практично всіх видів спорту, з часів древніх цивілізацій до технічної революції, є їх взаємозв'язок із навколишнім середовищем. Але в різні епохи цей взаємозв'язок мав різний характер. Автором Ярмолюк О.В. була розроблена екологічна періодизація сучасного олімпійського руху [1], згідно якої виділено п'ять етапів, що характеризують вплив проведення Олімпійських ігор на стан довкілля.

З 1896 – 1936 рр. розпочався I етап, що отримав назву «екологічно нейтральні Олімпійські ігри» та охопив період з Ігор I Олімпіади до IV зимових Олімпійських ігор включно. У зв'язку з невеликою чисельністю атлетів, які прийняли участь у змаганнях, та порівняно невеликим масштабом будівництва спортивних споруд та експлуатації спортивних майданчиків проведення Ігор відбулося, не приводячи до серйозних наслідків довкіллю.

Другий етап охопив Ігри, що були проведені з 1948 по 1972 рр. та мав назву «екологічно несприятливі Олімпійські ігри» у зв'язку з ігноруванням значного впливу проведення спортивних заходів на довкілля. Третій етап, до якого було включено Ігри, що проводилися протягом 1976–1992 рр. отримав назву «екологічно негативні Олімпійські ігри» в зв'язку з тим, що проведення спортивних заходів характеризувалося серйозними екологічними проблемами як локального, так і глобального масштабу.

Результатом співробітництва керівних органів олімпійського руху з міжнародними екологічними організаціями стало прийняття низки документів щодо впровадження екологічної політики в систему олімпійського руху. Як наслідок сучасний олімпійський рух з 1994 року переходить до наступного четвертого етапу, який отримав назву «екологічно орієнтовані Олімпійські ігри». На даному етапі проведення Ігор відбулося з урахуванням впливу на навколишнє середовище, питання охорони довкілля були включені в заявки міст-претендентів на проведення Олімпійських ігор та розроблені різноманітні природоохоронні проекти під час проведення Ігор Олімпіад та зимових Олімпійських ігор.

З 2004 року в періодизації було визначено п'ятий етап, що отримав назву «екологічно позитивні Олімпійські ігри», загальна спрямованість яких полягає не в запобіганні негативним наслідкам Ігор, а в поліпшенні існуючого довкілля, в гармонійному співіснуванні людини і природи.

На нашу думку доцільно було провести дослідження для того, щоб оновити розроблену класифікацію, проаналізувати природоохоронну діяльність в олімпійському спорті з 2004 року по теперішній час та внести відповідні корективи.

Мета статті полягає у проведенні аналізу природоохоронної діяльності організаційних комітетів Ігор Олімпіад та зимових Олімпійських ігор в період з 2004 по 2016 роки та визначенні основних напрямів екологічної політики в сучасному олімпійському спорті.

Методи й організація досліджень. Були застосовані методи теоретичного аналізу наукової і науково-методичної літератури, контент-аналіз офіційного видання МОК «Олімпік рев'ю», системний аналіз, соціологічні методи (анкетування), методи математичної статистики.

Організація дослідження включала проведення системного аналізу і узагальнення матеріалів наукової літератури і публіцистичних матеріалів з питань екології, олімпійського спорту, а також офіційних матеріалів Міжнародного олімпійського комітету, організаційних комітетів Олімпійських ігор. Виходячи з цього був визначений новий етап та доповнена екологічна періодизація сучасного олімпійського руху.

Результати досліджень та їх обговорення.

Олімпійські ігри сучасності нараховують столітню історію. Однак Олімпіади відрізняються одна від іншої як із позицій організації та проведення, так і по своїм екологічним наслідкам. Найчіткіше ці розходження помітні в історичній

ретроспективі завдяки контент-аналізу журналу «Олімпік рев'ю» за 1894–2016 рр. (табл. 1. Автор – Ярмолюк О.В., дані таблиці 2005 - 2016 рр. доповнені Бойко Д.М.).

Таблиця 1.

Результати контент-аналізу категорій "екологія", "охорона довкілля" журналу «Олімпік рев'ю» за 1900–2016 рр. (доповнена)

Роки	Кількість видань журналу	Кількість категорій у виданнях		
		негативне висловлювання	позитивне висловлювання	Загалом
1894–1910	19	0	2	2
1911–1920	2	1	3	4
1921–1930	22	5	8	13
1931–1940	21	4	5	9
1941–1950	13	9	8	17
1951–1960	49	15	10	25
1961–1970	87	19	12	31
1971–1980	138	22	15	37
1981–1990	154	45	11	56
1991–2000	89	34	43	77
2001–2004	18	8	19	27
2005 – 2016	22	12	135	147

В основу екологічної періодизації сучасного олімпійського руху було покладено дані проведеного контент-аналізу офіційного видання МОК «Олімпік рев'ю». Тематичний аналіз статей, присвячених проблемі охорони довкілля при проведенні Ігор Олімпіад, дав можливість виявити певні тенденції природоохоронної політики суб'єктів олімпійської спільноти. Данні тенденції, підкріплені кількісними показниками (рис. 1), дозволили сформувані певні етапи в екологічній періодизації (табл. 2.) та виявити загальні риси, притаманні кожному з зазначених етапів.

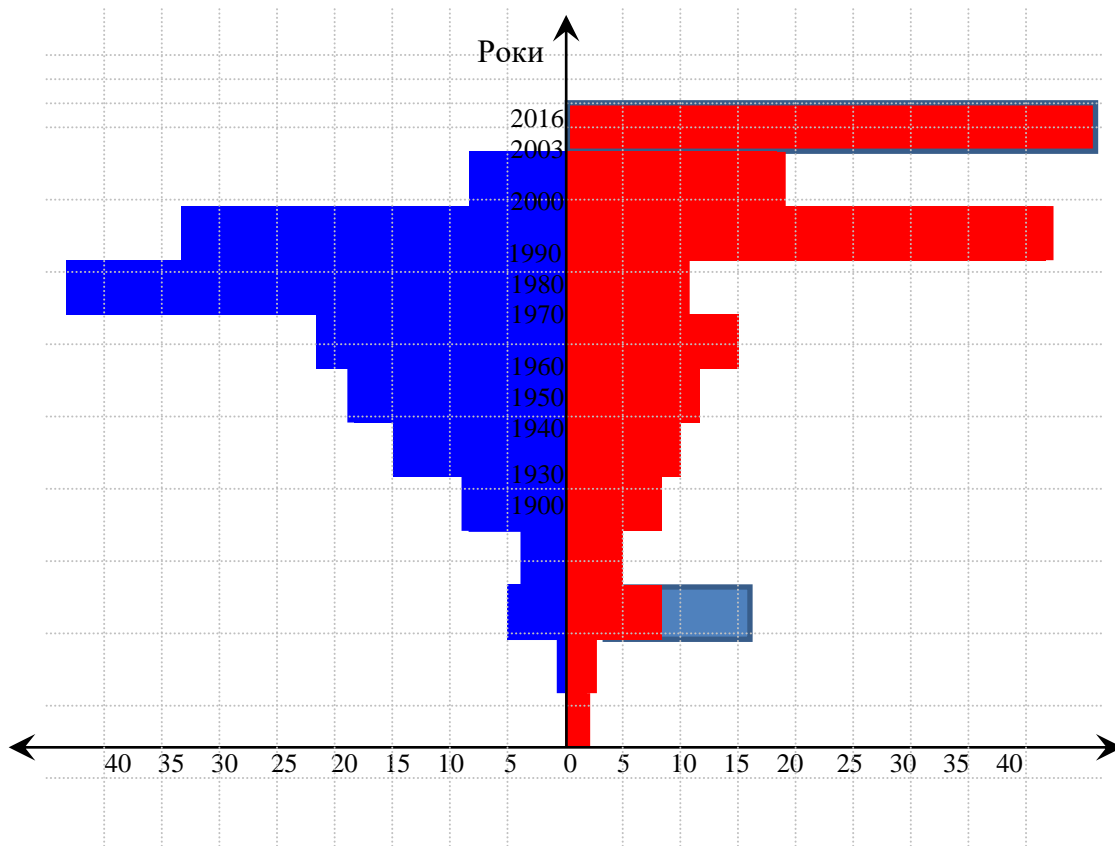

Рис.1. Динаміка висвітлення екологічної діяльності суб'єктів олімпійського руху в журналі «Олімпік рев'ю» за 1894–2016 рр.

Таблиця 2.

Етапи екологічної періодизації сучасного олімпійського спорту (доповнена)

Назва етапу	Роки	Р	Ігри Олімпіад
1. Екологічно нейтральні Олімпійські ігри	896 - 1936	1 р.	Ігри I Олімпіади (Афіни, Греція), 1896 Ігри II Олімпіади (Париж, Франція), 1900 Ігри III Олімпіади (Сент-Луїс, США), 1904 Ігри IV Олімпіади (Лондон, Англія), 1908 Ігри V Олімпіади (Стокгольм, Швеція), 1912 Ігри VII Олімпіади (Антверпен, Бельгія), 1920 Ігри VIII Олімпіади (Париж, Франція), 1924 Ігри IX Олімпіади (Амстердам, Голандія), 1928 I зимові Олімпійські ігри (Шамоні, Франція), 1924 II зимові Олімпійські ігри (Санкт-Мориць, Швейцарія), 1928 Ігри X Олімпіади (Лос-Анджелес, США), 1932 III зимові Олімпійські ігри (Лейк-Плесід, США), 1932 Ігри XI Олімпіади (Берлін, Німеччина), 1936 IV зимові Олімпійські ігри (Гармиш-Партенкірхен, Німеччина), 1936
2. Екологічно несприятливі Олімпійські ігри	948 - 1972	1 р.	Ігри XIV Олімпіади (Лондон, Англія), 1948 V зимові Олімпійські ігри (Санкт-Мориць, Швейцарія), 1948 Ігри XV Олімпіади (Гельсінкі, Фінляндія), 1952 VI зимові Олімпійські ігри (Осло, Норвегія), 1952 Ігри XVI Олімпіади (Мельбурн, Австралія), 1956 VII зимові Олімпійські ігри (Кортина-д'Ампеццо, Італія), 1956 Ігри XVII Олімпіади (Рим, Італія), 1960 VIII зимові Олімпійські ігри (Скво-Веллі, США), 1960 Ігри XVIII Олімпіади (Токіо, Японія), 1964 IX зимові Олімпійські ігри (Інсбрук, Австрія), 1964 Ігри XIX Олімпіади (Мехіко, Мексика), 1968 X зимові Олімпійські ігри (Гренобль, Франція), 1968 Ігри XX Олімпіади (Мюнхен, ФРГ), 1972 XI зимові Олімпійські ігри (Саппоро, Японія), 1972
3. Екологічно негативні Олімпійські ігри	976 - 1992	1 р.	Ігри XXI Олімпіади (Монреаль, Канада), 1976 XII зимові Олімпійські ігри (Інсбрук, Австрія), 1976 Ігри XXII Олімпіади (Москва, СРСР), 1980 XIII зимові Олімпійські ігри (Лейк-Плесід, США), 1980 Ігри XXIII Олімпіади (Лос-Анджелес, США), 1984 XIV зимові Олімпійські ігри (Сараєво, Югославія), 1984 Ігри XXIV Олімпіади (Сеул, Республіка Корея), 1988 XV зимові Олімпійські ігри (Калгарі, Канада), 1988 Ігри XXV Олімпіади (Барселона, Іспанія), 1992 XVI зимові Олімпійські ігри (Альбервіль, Канада), 1992

Назва етапу	Роки	Ігри Олімпіад
4. Екологічно орієнтовані Олімпійські ігри	994 - 2002	XVII зимові Олімпійські ігри (Ліллекхаммер, Норвегія), 1994 Ігри XXVI Олімпіади (Атланта, США), 1996 Ігри XXVII Олімпіади (Сідней, Австралія), 2000 XVIII зимові Олімпійські ігри (Солт Лейк Сіті, США), 2002
5. Екологічно позитивні Олімпійські ігри	2004 - 2008 рр.	Ігри XXVIII Олімпійські (Афіни, Греція), 2004 XIX зимові Олімпійські ігри (Турін, Італія), 2006 Ігри XXIX Олімпіади (2008 р. Пекін, КНР),
6. Сталі Олімпійські ігри	010 р. – по т.ч.	XXI зимові Олімпійські ігри (2010 р. Ванкувер, Канада), Ігри XXX Олімпіади (2012 р. Лондон, Велика Британія), XXII зимові Олімпійські ігри (2014 р. Сочі, Росія) Ігри XXXI Олімпіади (2016 р. Ріо-де-Жанейро, Бразилія)

Умовно можна виділити шість періодів в сучасній олімпійській історії, що характеризують екологічну спадщину Ігор Олімпіад.

1. 1896 - 1936 рр. (Ігри I літньої – IV зимової Олімпіади) : екологічно нейтральні Олімпійські ігри.

У зв'язку з нечисленністю учасників і порівняно невеликому інтересу до нових ігор проведення Олімпіад йшло, не призводячи до серйозних наслідків навколишньому середовищу. У перших Олімпійських іграх, що відбулися в 1896 р. взяли участь представники 13 країн, що змагалися в 9 видах спорту. До 1936 р. кількість країн-учасниць збільшилася до 49, а видів змагань до 130 [2]. Однак, деякі Ігри, зокрема Ігри II Олімпіади в Парижі (Франція) та Ігри III Олімпіади в Сент-Луїсі (США) викликали різку критику міжнародної спортивної громадськості в зв'язку з численними недоліками в організації та проведенні змагань. Кількість глядачів, що спостерігали за цими Олімпіадами, не перевищувало 100 тисяч. Також Олімпійські ігри в першому періоді олімпійської історії не мали ні негативного, ні позитивного екологічного впливу. Що підтверджує майже повна відсутність згадувань екологічних проблем в офіційних документах МОК.

Однак відроджений Кубертемом дух Олімпізму поступово охоплює всю планету. Наступає період розвитку олімпійського руху сучасності. Створюються міжнародні спортивні об'єднання і національні організації, розробляються міжнародні правила змагань, запроваджується реєстрація рекордів, уніфікуються вимоги до спортивних споруд. Проведення Ігор Олімпіад стимулювало розвиток матеріальної бази спорту в різних країнах світу – будівництво стадіонів, гімнастичних залів, басейнів, стрілецьких тирів й інших споруд. Отже, підсилювався вплив Ігор на навколишнє середовище. З цього моменту Олімпійська екологічна історія входить у другий період.

2. 1948-1972 рр. (Ігри XIV літньої – XI зимової Олімпіади): екологічно несприятливі Олімпійські ігри.

На даному етапі йде бурхливий розвиток Олімпійського руху в зв'язку з ростом популярності Ігор. Збільшується кількість учасників і глядачів Олімпіад, розширюється олімпійська програма. Почала інтенсивно розвиватися система підготовки спортсменів. Результати технічного прогресу, медико-біологічних відкриттів і нововведень активно застосовуються для завоювання Олімпійського золота. З'являється цілий світ спортивної індустрії: спортивні споруди, екіпування, знаряддя, спортивне харчування тощо. Різко підсилюється вплив спорту на навколишнє середовище. Воно вже охоплює не тільки місце проведення Олімпійських ігор, але і весь світ, що прагне до лаврів. Це вже не тільки локальний вплив на ландшафт й екосистеми в районі проведення Олімпійських ігор. Це колосальні екологічні зміни ґрунтового покриву, водяне і повітряне забруднення відходами спортивної промисловості, зникнення деяких видів тварин й рослин і зміна природного ландшафту землі внаслідок будівництва гігантських спортивних споруд. Однак, цей вплив ігнорувалася, і олімпійська історія увійшла в третій етап своєї екологічної інволюції.

Перші зимові Ігри, що звернули увагу на охорону довкілля, відбулися у Саппоро у 1972 році. Вибір японського міста у 1966 р. був несподіванкою, тому що Банф з канадської провінції Альберта був впевнений, у тому що саме він буде проводити Ігри. В деяких джерелах міститься інформація про те, що на рішення оргкомітету вплинуло питання охорони довкілля, тому що Канадська Асоціація дикої природи активно виступала проти міста поблизу озера Луїза в Національному парку Банф. Члени МОК помітили назріваючий конфлікт з канадськими екологічними групами. З іншого боку, головним промоутером японської заявки був інженер, бобслеїст і голова Інституту комплексного розвитку Хоккайдо, який пообіцяв сприяти розвитку свого регіону, захищаючи довкілля. Так, Саппоро отримав значні переваги від інфраструктури, що була створена для проведення зимових Олімпійських Ігор, в тому числі метро, залізничних станцій, будівництва нових доріг, а також удосконалення системи міського опалення, водопостачання та очисних споруд. З іншого боку, Саппоро вибрав для організації усіх спортивних змагань максимальний радіус 35 км від Олімпійського селища, при цьому більшість з них проходили в самому місті. Це означало зменшення транспортної системи і повторне використання об'єктів після проведення Ігор [3].

3. 1976- 1992 рр. (Ігри XXI літньої – XVI зимової Олімпіади): екологічно негативні Олімпійські ігри.

Проведення таких грандіозних заходів як Ігри Олімпіад і зимові Олімпійські ігри поставило перед організаторами серйозну екологічну проблему. Будівництво й реконструкція великої кількості спортивних споруд, розміщення декількох десятків тисяч учасників змагань, офіційних осіб, гостей, представників ЗМІ, а також присутність декількох сотень тисяч глядачів, постачання електроенергією, водою, транспортом, утилізація відходів тощо представляло потенційну небезпеку для навколишнього середовища.

В історії спорту самим яскравим прикладом неекономності й неефективності є проведення в 1976 році Олімпійських ігор у Монреалі (Канада). Початковий бюджет у розмірі 124 млн.дол. до кінця Ігор зріс до 1 млрд. дол. [4]. Мега-борг Монреалю – це не просто фінансова безвідповідальність, це свідчення недалекозорості організаторів. У результаті ми маємо наступні негативні приклади діяльності ОКОІ:

- побудований велодром, на якому більше не проводяться змагання всесвітнього масштабу, загубив за останні десятиліття мільйони доларів, а дерев'яне покриття треків наприкінці 1980-х років було використано для будівництва музею "Біодом";
- в Олімпійському стадіоні "Велике О" (також відомий, як «Великий борг») бетонні покриття знаходяться в жахливому стані, а дах не був закінчений до 1989 року і декілька разів його зносило поривами вітру;
- Олімпійське селище, побудоване за 95 млн.дол., із спеціально вбудованими системами підтримки Середземного клімату, зараз майже незаселене [4].

Екологічна трагедія полягає в тому, що завдяки кращому плануванню, керуванню та передбачливості організаторів можна було не тільки провести Олімпійські ігри на вищому рівні, використовуючи ті ж самі ресурси, але й побудувати довгострокові спортивні споруди для жителів Монреалю й проведення майбутніх змагань. Замість цього, маси бетону і сталі, використані в будівництві, тепер забруднюють навколишнє середовище.

Зимові Олімпійські ігри 1992 року, проведені в Альбервилі (Франція), хоча і були краще організовані, чим Ігри в Монреалі, проте дали привід для історій, що й досі шокують. Проблема Олімпійських ігор знову виникнула з вини організаторів. Погане планування виявилось дорогим у декількох аспектах:

- отруєння населення, що мешкало в безпосередній близькості від трас для бобслею і санного спорту, високо токсичною речовиною – аміаком, який використовувався для охолодження цих трас;
- будівництво транспортних магістралей, що вели в Олімпійське селище, а також трас для біатлону і лижних гонок призвело до забруднення, вирубки лісів і ерозії ґрунтів Альпійських схилів.

Вперше в історії проведення Олімпійських ігор в Альбертвілі церемонія відкриття почалася з маршу протесту, що виразив невдоволення «наслідками забруднення і погіршення навколишнього середовища» [4]. Деякі екологічні об'єднання вимагали відмовитися від проведення Ігор, ставлячи охорону довкілля і якість життя вище будь-якої обіцяної економічної вигоди.

Погіршення екологічного стану у світі в цілому призвело до того, що спортивне співтовариство повернулося обличчям до проблем екології. У 1994 р. на XVII зимових Олімпійських іграх у Ліллекхаммері (Норвегія) вперше була зроблена відкрита спроба запобігти негативним наслідкам Ігор на навколишнє середовище. Незважаючи на те, що вона майже не вдалася, головне було зроблено – колесо еволюції покотилося назустріч до екології, а не від неї, як відбувалося до цього. Олімпійський рух входить до четвертого періоду свого екологічного розвитку.

4. 1992 - 2002 рр. (Ігри XXVI літньої – XVIII зимової Олімпіади) : екологічно орієнтовані Олімпійські ігри.

На даному етапі проведення Олімпійських ігор йде з урахуванням впливу на екологію, про що свідчить постійно зростаюча кількість питань щодо природоохоронної діяльності в журналі «Олімпік рев'ю» позитивної спрямованості (див. рис.1.).

На Іграх XXVI Олімпіади в Атланті (США) досягли значного успіху в природоохоронній діяльності й представили декілька нових підходів і технологій у вирішенні екологічних проблем, незважаючи на те, що Оргкомітет Ігор не ставив екологічний менеджмент за головну мету. У якості позитивних прикладів ОКОІ Атланти можна привести наступні:

- Заходи щодо запобігання забруднення повітря полягали у використанні електричних трамваїв в Олімпійському селищі й забороні трафіка по його території автобусів і вантажних транспортних засобів.

- З метою збереження електроенергії в більшості спортивних споруд Олімпійського селища була встановлена система енерго-ефективного освітлення, а у Водяному центрі Атланти на даху була розташована фотоелектрична система. Ця система складалась з 2856 сонячних батарей, що виробляли 340 кВт енергії, і в цілому забезпечувала до 40% необхідної електрики.

- Вирубка лісів і ерозія ґрунтів озера Леніер, призначеного для проведення змагань з академічного веслування та веслування на байдарках і каное, були відвернені шляхом установки 14,000 тимчасових сидінь на плавучих баржах [5].

Незважаючи на те, що не всі поставлені цілі були реалізовані (приміром, дуже сильне перевантаження транспортної системи в місті, великий рівень концентрації важких металів у повітрі тощо), початі заходи, принаймні, не привели до серйозних екологічних проблем. Організатори Олімпіади в Атланті керувалися принципом: якщо не поліпшити, те хоча б не погіршити стан довкілля, й по можливості його втілили.

Найкращий план охорони навколишнього середовища під час проведення Олімпійських ігор запропонував Оргкомітет Сіднея (Австралія). Природоохоронна діяльність ОКОІ охоплювала 5 основних напрямків:

- 1) збереження енергії;
- 2) збереження води;
- 3) запобігання та зменшення відходів;
- 4) зменшення забруднення;
- 5) захист природного і культурного середовища [6].

В результаті розробленої системи екологічного менеджменту і партнерства з державними органами, екологічними й громадськими організаціями, та спонсорами екологічна спадщина Ігор у Сіднеї проявилася в наступному:

- Введення стандартів екологічного менеджменту, що упорядковують роботу в даній сфері;
- Розробка й введення Екологічних принципів, заснованих на концепції стійкого розвитку.
- Застосування таких екологічних технологій, як інноваційна немеханічна вентиляція \ система охолодження спортивних споруд в Олімпійському селищі.
- Будівництво і введення послуг, заснованих на використанні сонячної енергії.
- Розробка всебічної програми зниження відходів, мета якої перебуває в тому, щоб досягти "нульових відходів" [6].

Завдяки своєму неординарному екологічному проекту Сідней був обраний містом-організатором Ігор XXVII Олімпіади й продемонстрував сучасні можливості запобігання екологічних проблем, пов'язаних із проведенням Олімпійських ігор.

Однак першим в олімпійській історії містом-організатором Ігор, обраним МОК у результаті оцінки поданої заявки за екологічними критеріями, став Солт-Лейк-Сіті (США). Оргкомітет XIX зимових Олімпійських ігор розробив 12-рівневу Екологічну платформу, що стала відправною точкою для наступної природоохоронної діяльності при організації та проведенні Олімпійської ігор.

Таким чином, в історії розвитку олімпійського руху настав час, коли організатори Олімпійських ігор не тільки приділяють увагу екологічним проблемам, але й формують політику запобігання негативних наслідків проведення Ігор для навколишнього середовища.

5. 2004 - 2008 рр. (Ігри XXVIII літньої – XXIX Олімпіади) : екологічно позитивні Олімпійські ігри. Загальна спрямованість яких полягала не в запобіганні негативних наслідків Ігор, а в поліпшенні існуючого навколишнього середовища, в гармонійному співіснуванні людини і природи.

Організаційний комітет «Турін-2006» у відповідності до своєї заявки запропонував втілити план під назвою «Пастил-Верде» (зелена карта), задля чого буда прийнята Хартія про наміри та реалізована стратегічна екологічна оцінка як того вимагав італійський уряд від 9 жовтня 2000 р. Оргкомітет Туріну прийняв також систему екологічного менеджменту, що дозволило йому отримати сертифікацію ISO 14001 в березні 2004 р. та бути зареєстрованим у відповідності до вимог Європейського союзу в ЕМАС (екологічний менеджмент і аудит). Організатори Ігор також розпочали програму ГЕКТОР (Спадщина клімату Торіно), що була спрямована на компенсацію виробництва 100 тис. тон парникових газів під час проведення Ігор та підвищення рівня поінформованості щодо зміни клімату. Більше 7 млн. євро було витрачено на заходи щодо відновлення альпійських земель в провінції Турін і створення довгострокової спадщини, зокрема, прибирання будівельного мусору й очистки стічних вод та створення штучних басейнів прісної води в цих гірських масивах. Крім того, Оргкомітет «Турін-2006» мав тісну співпрацю з ЮНЕП щодо підготовки щорічних екологічних звітів. Бакож варто відміти той факт, що Турін був першим містом, що звітував про Олімпійську соціальну відповідальність в рамках проекту Європейської комісії «Етика та соціальні цінності в спорті» [3].

Організаційний комітет зимових Олімпійських ігор 2010 року в Ванкувері затвердив наступні цілі, по'язані з турботою про довкілля: відповідальність, екологічне керівництво, соціальна інтеграція, участь й співробітництво корінних мешканців, економічні переваги від впровадження природоохоронних проектів для спорту та життя [7]. Разом із заходами згідно плану Оргкомітету місцевий уряд впровадив компанію під назвою «Спадщина зараз», для того щоб кожний регіон Британської Колумбії отримав переваги від проведення Ігор на місцевому рівні і, звичайно, за її межами.

Еволюціонуючи, олімпійська історія перейшла в наступний період свого розвитку. Починаючи з XXVIII зимових Олімпійських ігор, що проходили в 2010 році в Ванкувері (Канада), цей період характеризувався спрямованістю природоохоронної діяльності на дотримання вимог сталого розвитку під час проведення Олімпійських ігор. В результаті проведених досліджень автором була доповнена екологічна класифікація сучасного олімпійського руху та запропоновано видокремити 6 етап.

6. 2010 – по теперішній час (XXVIII зимові Олімпійські ігри – Ігри XXXI Олімпіади): сталі Олімпійські ігри.

Загальна спрямованість яких полягає у впровадженні концепції сталого розвитку в олімпійський рух.

Концепція сталого розвитку в спорті передбачає вживання певних заходів під час підготовки та проведення Ігор Олімпіад та зимових Олімпійських ігор, які мають позитивний вплив на екологічну, соціальну та економічну складові міста-організатора Ігор та країну, де проводяться Олімпійські ігри, в цілому, а також на всіх суб'єктів олімпійського руху.

В результаті проведеного аналізу діяльності Організаційних комітетів Олімпійських ігор на VI етапі екологічної класифікації були визначені найбільш пріоритетні напрями природоохоронної діяльності суб'єктів олімпійського спорту, а саме:

- 1) Виробництво і споживання екологічно чистої продукції спортивної індустрії (спортивний одяг, екіпірування, устаткування, харчування)
- 2) Інвестування проектів з вивчення проблем навколишнього середовища в сфері спорту
- 3) Інформаційне забезпечення діяльності спортивних організацій щодо охорони довкілля
- 4) Організація і проведення спортивних заходів відповідно до екологічних вимог і стандартів
- 5) Планування, проектування і будівництво екологічно чистих спортивних споруджень
- 6) Розробка і впровадження освітніх проектів по формуванню екологічно орієнтованого світогляду суб'єктів олімпійського спорту
- 7) Розробка юридичної і правової бази природоохоронної діяльності в сфері спорту;
- 8) Створення банку даних в області екологічної інформації в практиці спортивної діяльності, екологічної картографії в спорті;
- 9) Участь у міжнародних природоохоронних проектах в спорті.

Інфраструктура природоохоронної діяльності в олімпійському спорті включає основні фактори, від яких залежить її впровадження та реалізація, а саме: формування нового менталітету, світогляду населення, в якому будуть переважати екологічні цінності та орієнтири; налагодження системи екологічної освіти в галузі ФКІС; розвиток екологічного менеджменту; забезпечення екологічного моніторингу та контролю; правове регулювання сталого розвитку; економічна та фінансова підтримка (спонсорство); співробітництво з іншими організаціями щодо впровадження сталого розвитку в сферу олімпійського спорту.

За даним проведеного соціологічного дослідження був складений рейтинг вищезазначених напрямів, що дозволяє розробити рекомендації щодо реалізації природоохоронної діяльності суб'єктам олімпійського спорту на національному рівні в залежності від соціально-економічних умов.

Висновки та рекомендації. На думку експертів міжнародних екологічних організацій, олімпійський спорт є дійовим засобом для збереження живої природи, засобом для досягнення з неї консенсуса. Будівництво спортивних центрів сприяє раціональному використанню природних ресурсів та їх примноженню, є суттєвим джерелом фінансування природоохоронної діяльності.

Як свідчать результати опитування фахівців, що обіймають посади найвищого рівня у галузі олімпійського руху, 77 % респондентів відмітили міцний зв'язок між спортом на навколишнім середовищем. Та зазначили що проведення

спортивних заходів сприяє поліпшенню стану навколишнього середовища – 59 % респондентів, лише 26 % виказали думку, що проведення спортивних заходів найчастіше погіршує стан навколишнього середовища.

Крім того, на думку експертів, при формуванні концепції організації і проведення майбутніх Олімпійських ігор необхідно враховувати, в першу чергу, дві основні екологічні проблеми. Це проблема негативного впливу глобальної зміни клімату на олімпійські зимові види спорту (в тому числі і в довгостроковій перспективі після закінчення Ігор) і проблема екологічної безпеки спортивної діяльності в олімпійських видах спорту (як щодо безпеки людини, так і живої природи). А також врахування питань екологічного менеджменту, маркетингу, освіти, особливостей міста-господаря Ігор.

Література

1. Ярмолюк О.В. Екологічна спадщина Олімпійських ігор // Теорія і методика фізичного виховання і спорту. – 2001. – № 4. – С. 94-97.
2. Платонов В.Н. Система подготовки спортсменов в олимпийском спорте. Общая теория и ее практические приложения: учебник [для тренеров]: в 2 кн. / В.Н. Платонов. – К.: Олимп. лит., 2015. – Кн. 2. – 752 с.
3. Кузнецова З.М., Чаплин Дж.Л. Олимпийские экологические проблемы как наследие зимних игр // Педагогико-психологические и медико-биологические проблемы физической культуры и спорта, №2(23) 2012. – Режим доступа: <https://cyberleninka.ru/article/n/olimpiyskie-ekologicheskie-problemy-kak-nasledie-zimnih-igr>
4. Schemel H.-J. Sports and the Environment : Conflicts and Solutions : A manual. – <Transl.: A.A. Jaaska, W. Strasdas>. – Oxford: Meyer & Meyer Sport (UK) Ltd. – 2001. – 197 p.
5. Dawe N.A. Olympic Atlanta: Sprinting toward Sustainability // American Forests, 1996. – vol.102. – No2. - Retrieved from: <https://www.questia.com/magazine/1P3-9593499/olympic-atlanta-sprinting-toward-sustainability>
6. Turning Green into Gold: Making an environmental vision a reality. – Environmental Report / Sydney Organizing Committee for the Olympic Games. – July 1999. – 56 p.
7. Macqueen K. Vancouver's Olympics Environmental and Social Impact (December, 2013). - Retrieved from: <http://www.thecanadianencyclopedia.ca/en/article/vancouvers-olympics-environmental-and-social-impact/>
8. Rogge J. Sport is a tool for environmental change (May, 2011). - Retrieved from: <http://www.sportsfeatures.com/olympicsnews/story/48543/jacques-rogge-sport-is-a-tool-for-environmental-change>
9. Factsheet the environment and sustainable development (January, 2014). Retrieved from: http://www.olympic.org/documents/reference_documents_factsheets/environment_and_sustainable_development.pdf
10. Жак Рогге. Олимпийские игры: надо заранее думать о наследии. - Режим доступа к ист.: http://www.ng.ru/world/2012-11-20/3_kartblansh.html

Ярмолюк О.В., Білько Б.Є.

Національний університет фізичного виховання та спорту України

ТУРБОТА ПРО ДОВКІЛЛЯ ЯК ВЕКТОР ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНИХ ОЛІМПІЙСЬКИХ КОМІТЕТІВ

Здійснено аналіз основних природоохоронних заходів в рамках діяльності НОК країн, охарактеризовано форми співпраці НОКів з різними відомчими та екологічними організаціями. Було встановлено, що роль НОКів у реалізації сталого розвитку в країні полягає у залученні місцевого населення через спорт до охорони довкілля, збереженню екології країни, навчання культурі поведінки з природою, формування турботливого ставлення до навколишнього середовища.

Ключові слова: охорона довкілля, НОК, олімпійський рух.

Ярмолюк Е.В., Білько Б.Е. Збота об окружающей среде как вектор деятельности национальных олимпийских комитетов. *Осуществлен анализ основных экологических проектов в рамках деятельности НОК, представлена характеристика форм сотрудничества НОКов с разными ведомственными и экологическими организациями. Выявлено, что роль НОКов в реализации устойчивого развития в стране заключается в привлечении местного населения посредством спорта к охране окружающей среды, сохранению экологии страны, обучению культуре поведения с природой, формированию бережного отношения населения к окружающей среде.*

Ключові слова: охрана окружающей среды, НОК, олимпийское движение.

Yarmoliuk O.V., Bilko B.Ye. Environmental protection as a vector of the national olympic committees activities. *Sports community used to play active role in solving environmental problems. Olympic organizations, such as National Olympic committees (NOCs), focus on the protection of the environment as a part of sustainable development strategy. The functioning of the Sport and Environment commissions in the NOCs' structure, hosting the international congresses and conferences highlighting different ecological issues, involving the international organizations such as UNEP, UNESCO for realization of various ecological projects through sport are the evidence of the strategy. The importance of this area is reflected in the various environmental programs and projects that are actively implemented by NOCs and other international organizations. The analysis of the main ecological projects launched by NOC was carried out in the study. The characteristics of the forms of cooperation between NOCs and various governmental and environmental organizations were presented. It was revealed that the role of NOCs in the implementation of sustainable development in the country is to attract the local population through sports to protect the nature, preserve the country's ecology, teach the environmental friendly culture, create a special attitude of the population to the*